

TERMÉSZETBARÁT

Kolozsvar,

Junius 22-én 1848.

Harmadik év.

TARTALOM: Az idő, az emberélet és tápszere. — Az emberi tápszerek a növényországban. — Az olajfa Európában. — A jól kitanított papagáj.

Az idő, az emberélet és tápszere.

A régiség az időt mint istenséget érzékítette Kronos, vagy Saturnus nevezet alatt s azt költötte róla, hogy saját gyermekeit eszi fel. És ezen költemény igen elmés, mint minden mit a régiek e tekintetben feltaláltak; mert az idő elnyeli önmagát és megint újra szüli; hiszen mi telik el hamarabb mint az idő, és mégis mind örökké tart; mi egy óra, egy év, egy emberélet, egy évszázad? Mily roppant üreg van köztünk és azon idő közt, melynél hátrább az emberi nyomozás nem mehet, s melyet csak Mózes által ismerünk? S még ezen ősidőből is vannak oly maradványok, melyek eléggé meggyőznek arról, hogy azon kor is teljes élő lények műveivel és cselekedeteivel, hogy — mint Chinában, Indiában és Egyiptomban — már a Mozes időszámítása előtt voltak statusok, melyek maradványai bámulással töltik el kebleinket.

Mi az idő forgásáról beszélünk, s gyakran örökös forgásban lévő kerékhez hasonlítjuk; azonban bármily jól találtnak látszodjék is ezen kép, az időt mégis örökre mozdulatlanak kell gondolnunk; mert tulajdonképpen csak a benne előforduló események, és az emberek kisebb nagyobb szenvedélyeinek zürzavarja változnak. Az időnek nincs se vége se kezdete, s ilyeket neki csak a mi gyengeségeinknél fogva kell tulajdonitanunk; mi felosztjuk az időt napokra, hetekre és hónapokra, évekre és évszázadokra, hogy bizonyos pontok legyenek, melyekhez em-

lékezetünket köthessük, hogy azon pillanatokat, melyekhez a munkát és nyugalmat szabjuk, rendszeren szabályozhassuk, és hogy meghatározhassuk azon határvonalokat, melyek közt a világ és emberiség története lefoly.

A legrégebb napokban hihetőleg a nap volt egyedüli mértéke az időnek, a legelső óra, melyet az emberek használtak. Ennek szabályosan előforduló feljötte és lementé igen alkalmas volt az emberekre nézve anynyira szükséges időfelosztásra. A napok elosztása szükségképpen a hónapok és évek elosztására vezette őket. A csillagok vizsgálata, az éjnapegyennek észlelése vagy az évszakok vezércsillegul szolgáltak ezen időfelosztásra. Ez után csak későre jöttek rá a tudósok, hogy az óra feltalálása által az időt órákra, perczekre és másodperczekre oszszák fel.

Azon néhány napok, vagy, mint mondani szokták, rövid arasznyi idő, melyet egy emberélet foglal magában, a végetlenséghez képest csak egy pillanat vagy ennél is kevesebb. Az élet e földön legtöbb emberekre nézve a legfőbb és legközelebről érdeklő, mit ők minden tekintetben leginkább szemügyre vesznek, hogy kellőleg és helyesen felhasználhassanak. Azonban hogy foly le ezen idő? hogy használja az ember a neki ajándékozott rövid életet? Mily tömérdek pillanatot használ haszontalan végekre?

S pedig mily sok egy pillanat! nem millio állatok életét foglalja-e magában? az ugynevezett infusoriák — csak nagyító cső által látha-

tó állatkák — születnek, szaporitnak és kimulnak hatvan másodpercz alatt! Ezekre nézve tehát egy másodpercz éppen oly nagy becsü, mint reánk nézve egy egész év, s ha megtörténik, hogy egy ily állatka két percnyi rendkívüli vénségre jutna, az éppen ugy elerötlenednék, mint azon öreg emberek, kik száz esztendőtlének és kivételesen mintegy emlékkövéül maradtak az elhunyt nemzedéknek. Ha valaki ezen összehasonlítást tréfának tartaná, azt biztosítanunk kell állításunk komolyságáról. Hiszen az ember is nemde láthatlan parányivá törpül, ha az egész világegyetemet veszszük fel lakhelyéül? Tekintsetek csak fel a csillagok millioira, s magatokat azokhoz képest bizonyoson kicsinyeknek fogjátok találni. Ha a fejeink felett kerengő világokat élőknek gondoljuk — mert hiszen azok is mozognak — s az időfelosztást ismernének, azoknak az emberélet még rövidebbnek tetszene, mint nekünk azon állatkaké, melyeket csak jó nagyítókkal láthatunk.

Az idő tehát örökös mozdulatlanóságban marad, mind a mellett is, hogy mi saját hasznunk és kényelmünk tekintetéből változó osztályokra szoktuk felosztani. Az oly időszakok, melyeket nagyon távoliaknak nézünk, magához az időhöz hasonlítva valóságos jelenek, s valóban nem is oly meszsze esnek mint rendesen az emberek hiszik. Vegyük fel a legkisebb időmértéket, a perczet; mint fog bámolni olvasóm, ha állítom, hogy ezen perczig, mikor ezeket írom, alig tölt el egy milliard percz azóta, hogy Jézus a keresztben meghalt, s pedig azon időt mi „régiség“ büszke nevezettel szoktuk jelezni, mintha az valami nagy volna a világegyetem régiségéhez képest! A világegyetem régisége alatt én természetesen nem földünk életkorát értem, melyet mi a legrégebb oklevelek szerint 5847 év, vagyis 3 milliard 73 millio 157,600 percz óta ismerünk. Alig hiheti az ember, hogy minket Ádám ősapánktól ily kevés minuták választanak el, pedig Ádám az, kitől minket a leghosszabb idő választ el; mint mondtuk az indiaiak, chi-

naiak és egyiptombeliek magukat még régiebb időkből származottaknak mondják, de a tulajdonképpen, örök, mozdulatlan idő, ha a mi módunk szerint gondolkozhatna és cselekedhetne, az efféle erőlködéseken csak nevetni fogna.

De hagyjuk ezen általános tárgyalást s igyekezzünk az időmértéket az emberiség korával hozni kapcsolatba. Mint mindenki tudja azóta, hogy Jézus meghalt, nem tölt el még 1850 esztendő; e szerint minket az ő halálától kevesebb mint 37 emberélet választ el, ha csak 50 évre számítunk is egy emberéletet. Mivel pedig, eképp véve fel a dolgot, minden század jórészt csak egy generatiót lát származni, nem kellene több, mint tizennyolcz s fél ember, hogy a Jézustól korunkig nyuló időt bétöltsék. Ha ezen mértéket a világ teremtésének számításunk szerinti idejére alkalmazzuk, Ádámtól korunkig mintegy 117 emberélet; ha pedig száz évü emberéletet veszünk, kevéssel több mint 56 tölt el. Ily számítás szerint már kevés emberélet oly időszakokra viszen, melyeket mi régieknek mondunk s rendesen nagyon távolesőknek gondolunk.

Ha most ezen komoly tárgyalásnak csaknem tréfás oldalához fordulunk, csak hamar észreveszszük, hogy a tréfa belőle eltűnik, s a komoly rész túlnyomóvá válik. Azon időt, melyet mi századokra, évekre, hónapokra, hetekre, napokra, órákra és perszekre osztunk, mire használjuk és miként töltjük el? Az emberéletet — ha szinte nem mindig nyúlik is ennyire — hetvenkét évre teszszük. Ennyivel azt hiszszük, olvasóink nagyobb száma meg lesz elégedve. Azon embert, kit gondolatunkban tárgyalásunk tárgyává teszünk, egészségesnek, erősnek és munkásnak teszünk fel, hogy jobban kitüntethessük, mennyi időt veszteszt el, a közönséges fogalom szerint hosszu életéből. Neki naponta huszonnégy órája vagyon élete fentartására, a munkára, nyugalomra és élvezetre. Tárgyalásunk elsőben is az álom idejét veszi tekintetbe, mely nyolcz óránál kevesebb nem szokott lenni. Ez pedig hetvenkét évre teszen éppen huszonnégy

egész esztendő, egy órával sem kevesebbet. Emberünk tehát huszonnégyszer egész évet fekszik az ágyban, hogy aludjék és álmodjon. A lefekvéssel és felkeléssel járó foglalkozás, mosdás, főszülés stb. legalább félórát megkíván minden nap; ez hetvenkét évre teszen egy évet és hat hónapot.

Most jövünk szorosabb értelemben vett testi szükségekre. A testben a kellő súlyegyenlet fenntartani, hogy hetvenkét évig fennállhasson, s így a különböző evési időkre két óránál kevesebbet nem lehet számítani. Tudva van, hogy némely emberek háromszor sőt négyszer is esznek naponként. Eképp a hetvenkét esztendőből megint hat év — mennyit az evésre fordítunk levonandó.

Az étel egy más elutasíthatatlan szükségességet von maga után, mi egy egészen egészséges embernek egy fertály óráját jórészt elfoglalja naponta; ez az egész életre teszen kilencz egész hónapot.

Isten úgy akarta, hogy az ember ne éljen egyedül; minden életszakban van az embernek valakije, kinek keble érzeteit kiöntse bizalmasan, szeretetteljesen; így vannak a gyermeknek szülei, a férfinak neje. Tegyük fel, hogy ezen bizalmas közlekedés naponta csak egy órát vesz igénybe, azon esetben a hetvenkét évből megint három évet kell leszámítanunk. Ehez még bátran hozzátehetünk hármat, mert melyik ember az, ki beszélgetésre s más haszontalan dolgokra egy órát nem fordít napjában? Ámde az élvezetet, a mulatságra fordított időt is figyelembe kell vennünk. Minden ember, bár minő rangú és osztályú legyen, érzi szükségességét a gyönyörködésnek, a mulatozásnak. Ha e végre naponta két órát számítunk, bizonyosan nem sokat rovonk fel; ennél fogva megint hat év leszámítandó.

Azon betegségek is, melyek gyermek- és vénkorunkot ostromolják s melyek még erőteljes korunkban sem hagynak bántatlanul, tekintetbe veendő. Ha erre a nap huszonnégyszer órá-

jából kettőt számítunk, ez az egész életre nézve megint hat egész évet teszen.

Ha most számításunkra visszapillantunk, úgy tanáljuk, hogy azon huszonnégyszer órából, melyet mi egy napnak szoktunk nevezni, tizenkilencz és három fertály órát vesznek igénybe az élet kikerülhetetlen szükségéi, és hogy nekünk más hasznos foglalkozásokra elig marad négy s egy fertály óra. E szerint egy erős, éber és munkás ember, ki hetvenkét évet él, ötvenhárom évet három hónapot, négy napot és négy órát tölt el alvással, öltözködéssel, evéssel stb. és csak tizenhét esztendő, nyolcz hónapot, huszonöt napot és húsz órát fordít tulajdonképpeni foglalkozásra és munkásságra. Kétségtelenül levő eredmény! *)

Még egy nézpontra van hátra. Mennyire van szüksége az embernek hogy valójában rövid s a nagy mindenséghez képest pillanatnyi tartóságúnak tetsző hetvenkét év alatt gyenge és romlékony testét erősítse és fentartsa? Mennyit szilárd és folyó anyagot kell felvennie, ételt és italt felhasználnia teste nedveinek, húsának és csontjának kellő súlyegyenben való tartására, hogy szeretett személye káros változásokat ne szenvedjen. Maradjunk itt is emberünkénél, kit erősnek, jó testszerkezetűnek gondolunk, ki mértékletes és munkás életű, s kinek rendes testsúlya mintegy 150—160 fontot teszen. Ezen állapot fentartására hetvenkét év lefolyása alatt tápszer gyanánt felhasznál mintegy:

víz, bort, sert, tejet, kávét stb.	
naponta mintegy 2 fontot, mi teszen	52,560 ftot.
kenyeret, naponta 1 fontot . . .	26,380 „
Húst, veteményt stb. naponta hasonlólag 1 ftot, ez is teszen összesen	26,280 „
	<hr/>
	együtt 105,120 ft.

*) Egy valósággal tevékeny és egészséges ember jelen időben, midőn idő = pénz, nyolcz órát naponta ételre, mulatozásra stb. nem fordíthat; azonban, a számítási eredmény mégis igaz lehet, ha az ifjuság és agg kor kevésbé munkás éveit, kellő tekintetbe vesszük. A legtöbb emberek munkássága pedig egész életükön át sem teszen tizenhét esztendőt.

Szerk.

Ezzel különösnek tetszhető számításaink bé lehetnek zárva, melyekről már fennebb mondtuk, hogy tárgyunk komolyságának csaknem tréfás szint adhatnak. De lássuk a végeredményt.

Mondottuk, hogy egy egészséges, munkás és kész ember, ha élete hetvenkét évre terjed, ebből 59 évet, 3 hónapot, 4 napot és 4 órát álomra, evésre stb. használ és csak 18 évet, 8 hónapot, 25 napot és 20 órát fordít általában hasznos munkálatokra. Ha pedig azon szilárd és folyó anyagok tömegét, melyeket életében tápszerűen felhasznál, s melyeknek súlyát eléadtuk, együvé gondoljuk, egymásra rakva képzeljük, s tartalmát e szerint határozzuk meg, az mintegy 161 lábnyi és 10 hüvelyknyi magas lenne, tehát egy meglehetősen magas toronyhoz hasonlítana.

Mindezeket komolyan megfontolva, úgy látszik a teremtőnek fenséges bölcsesége azt akarta, hogy az ember ideje, élete és tápszere, kit a maga képére teremtett csak a felhasznált tápszerek munkássága által kap megközelítő valódi mértéket, melyet a teremtő viszont az öngondoskodási vagy ipari eléállítással, a munkásság következményeivel akart összhangzásba hozni, hihetőleg eképp igyekeztén az egyensúlyt a teremtésben fentartani. — A mindenható a világegyetem háztartásában úgy szólva mindeneket fontba helyezett; a jó testszerkezetű embernek 150 font súlyt adván, azon nagy feladatot is elébe tűzte, hogy súlya fentartására hetvenkét év lefolyása alatt anynyi tápszert használjon fel, mely teste súlyát 700-szor múlja feljül, t. i. 105,000 fontot. E tekintetből uralkodást engedett neki víz, tűz és minden anyagok felett, eszét felhatalmazta, hogy tápszerei megkeresésére, elkészítésére és czélszerű felhasználására minden lehetséges eszközöket feltanáljon, hogy eképp számtalan szükségeinek eleget tehesse, és telhetetlen s gyakran éppen zsarnok éhséget s más kívánságait kellőleg kielégíthesse.

Valjuk meg őszintén, hogy ezen nyomozások, bármely újaknak és csodálatosoknak lát-

szodjanak is, mégis egy nagy, tanulságos igazságot foglalnak magukban s a földi lakók életére új világosságot terjesztenek.

idegen kútfő után

L. V.

Az emberi tápszerek a növényországban.

A földmivelés azon jótékony foglalatosság, mely már magában is nemcsak elegendő különbséget teszen az ember és neki alája rendelt állatvilág közt; hanem megkülönbözteti a nyers, miveletlen vadembert is a mivelődés után törekvő társasági embertől. Kétségen kívül a földmivelés az, melynek minden más nemesítő foglalkozásokat meg kell előznie s ezeknek alapul szolgálnia, de egyszersmind ez azon forrás is, melyből kiszivárog azon egymás iránti kötelességek, azon öszszecsatló kötelek nagyobb száma, melyek a társadalmat öszszetartják s a közanyához — a honhoz őszinte gyermekies ragaszkodással lennünk parancsolnak. A ki a kóbor népek közé legelőbb egy gabonaszemet vet vagy egy hasznos növénygyökeret ültet, s eképp kevésbé gondos polgártársait jövődjük iránti nagyobb gondosságra figyelmezteti, azoknak valóóságos jóltévőjökké válik — nem csak az által, hogy nekik eképp a békövetkezhető éhség eltávolítására eszközt ad kezökbe, és kevesbiti azon nyomoruságok és szenvedések sorát, melyek elválhatlan kapcsolatban vannak a vándorélettel, hanem sokkal inkább az által, hogy lelkeket megváltja a minden pillanatban békövetkezhető önző szükségéktől, s nekik módot és alkalmat szolgáltat a természettől keblökbe oltott barátságos társasulás kifejtésire, az egymással szorosabb szövetkezésre.

Csak miután az ember oly physikai állapotnak, melyben ma felesleg, holnap szükség uralkodhatik, felibe emelkedett, fejlődhetnek ki nagyobb mértékben természetének magasabb képességei és érzelmei. Ennél fogva kétségen kívül közönségesnél nagyobb fontosságú dolog,

némi ismeretet szerezni azon növényekről, melyek mivélése az embert képessé teszi valamely helyen tartóson megtelepedni, a szükségeseket megtermeszteni, beszerezni, és ez által a napi szükségek gyötrő kinaitól megszabadulva, magasabb, szellemi valóját illető szükségeinek ki-elégítéséről is gondoskodhatni.

A növényország a főforrás mindazok fen-tartására, melyek a földön élnek. Ha a föld növényboríték nélkül, meztelen és kopasz volna, vagy ha felszínének nagyobb része minden mivélés nélkül heverne, a meleg és hideg, eső és szárazság hatásai oly rendkívül valók volnának, hogy minden más tápszert figyelem és bántatlanul kellene hagynunk, s minden lakói rövid időn elpusztulnának. A hideg és szárazság a földet öszszehasogatná, a visszatérő vizek elmosnák, s eképp tán az egész szárazföld vég-telen mocsárrá válnék. A növényzet jelenléte gátolja az ily elkietlenülést s azt, mi másképpen rontólag, bántólag munkálna, áldás elémoz-dítójává változtatja. Azonban a növények közt ezen jótékony eredmény előidézésére egy sem alkalmas anynyira, mint éppen az emberek táp-szeréül szolgálók. Árnyékaik által, melyek a meleg évszakban a földet oltalmazzák, gátolják az elgőzölgést s eképp akadályozzák a földfel-színnek azon felettébb való megkeményülését, mely a napfénynek kitett vadonban a földet mivélhetlenné és terméketlenné teszi, minthogy a ráhulló esővizet is, nem szíván jól bé, megint elgőzölgöni engedi, hogy ne szolgálhasson a föld megfrissítésére és megtermékenyítésére.

A mivéletlen földü országokban az időjárás többnyire szélsőségekben tör ki. Ha eső lesz, az mindent elmosó özön alakjában következik bé, nem hatja és nedvesíti lassanként át a földet, hanem rohanó sebességgel haladva a fel-szinen, a mit egy helyről elmos, azt más hely-re lerakja s e képp mindenütt csak kárt okoz. Azonban a vízáradás alig mult el, s a vissza-térő naphőség a hátramaradott nedvességet hamar gőzzé változtatja s kiperzseli azon silány

s ritka növényzetet, melyet az eső elévarázsolt és tenyészésbe hozott.

Az elemeknek ezen zabolátlan munkássága kiváltképpen a világ azon részeiben jó tisztán létre, hol az időjárás viszonyok és égalyi befolyások az emberi törekvéseket eddigelé meg-hiusították úgy, hogy a föld mivélésével fel kellett hegyniök. Ezen eset fordul elé Délindia, Déláfrika némely részeiben és Australia igen nagy részében, mint eddigelé tudjuk; ezeken a helyeken bizonyos időben a föld egészen kiszá-rad, a folyók kiapadnak, medreik víztelen csa-tornákká válnak s öszszefüggetlenül gőzölgnek; egy más időben pedig medreikből kirontanak s ellenállhatlan erőszakkal mindent elboritva ro-hannak a tengerbe, vagy pedig a mezőket számtalan csatornákká ássák ki.

Hogy a föld megmivélése a legjótékonyabb hatást gyakorolja az égalyra, legott kitünik, ha Angolhon*) kopár és mivéletlen részeit ugyanezen magasságban fekvő, de mivélés alatt álló részeivel hasonlítjuk. Ugyanis ez utolsó helyeken az emberi munkásság nemcsak közvetlen czélját, t. i. biztos és bő tápszer természetét, érte el, hanem egyszersmind az égalyat is jótékonyan megváltoztatta, azt kellemetesebbé s az egész-ségre nézve elhordozhatóbbá tévén.

Scotia közép részeiben, hol a földmivélés-beli javítások későbbre történtek mint Angol-honban, de hol bizonyos okok miatt a haladás jóval sebesebben történt, az égaly szelidülése ezen javításokkal kézfogva haladott elé. Régi emberek állitják, hogy a Novemberben esni kez-dő hó Aprilis előtt nem is gondolkozott az el-menetelről; nyár közepén pedig a rekkenőség oly nagy volt, hogy midőn a nap erélyesen sü-tött, a munkásoknak három négy óráig kellett a munkától megszűnni. Ezen korban az őszi eső gyakran oly erőhatalommal hullott alá, hogy a magasabban fekvő helyeken a gabona megérését

*) Azért hozzuk például fel Angolhont, mert itt jól tájékozott tényeket jegyeztek fel tanoltságunkra.

mely a tavaszi hideg miatt rendszeren elkésett, gátolta, az alatt fekvő földeken pedig megdőlt, megrotthadt, vagy elvitte a kiömleni szokott vízár. Jelenleg a hőtömeg, mely ezen vidékeken télen át hull le, csekély, ritkán mutatkozik Karácson előtt, s már Februárban felolvad, vagy Martius első felében odalesz. A nyári meleg egyformában oszlik el s ritkán hág oly magas fokra, hogy az emberek az aratást miatta félbehagyják; s nem is tart oly hosszason, hogy a vetésekre nézve ártalmas legyen; a rákövetkező esőzések sem oly mérgesek és tartósok, mint régen, s rendszeren csak akkor következnek bé, midőn a gabona már megért, tehát aránylag kevés kárt okozhat.

Az évszakoknak ezen szelidülése, melyet egyeseegyedül a földmivelés eléhaladásának kell tulajdonítani, kedvező befolyással van a népesség egészségére is. Azon betegségek, melyek régebb szomorú szabályossággal tették korszakos látogatásaikat, vagy egészen eltűntek, vagy legalább szelidebb alakot váltottak.

Az élelmi szereknek előre bészerezése, melyek régebb ki nem számíthatott történetességtől függöttek, most nem oly nagy mértékben szükséges, s a pusztító éhség, mely időről időre dühöngött, most szerencséjére a lakóknak csaknem egészen ismeretlen.

Szándékunk lapunk jövő félévi folyamán kezdve, mennyire ennek köre megengedi, olvasóinkat megismertetni azon eléhaladásokkal, melyeket a mivelt világ tett, egészséges és kellemes, sokféle növényi tápszerek előállítására nézve, hogy eképp olcsó áron és csaknem hibázhatlan szabályossággal biztosítsa a növekedő népesedés boldogságát.

Ezen magas czélt főképpen az által lehet elérni, ha a nép természetszerű eléhaladásokat teszen az ismeretekben és czélszerű törekvésekben. Ezt a jó törvények, czélszerű kereskedési viszonyok előmozdítják, az ellenkezők gátolják. Ha eképp az ország törvényei a munkásságnak nem vetnek gátot az útjában s a vagyon biztosítva van, a czélnak kell érődve lenni. (folgt.).

Az Olajfa Európában.

Egyik nevezetes növény-jelkép, mely által a polgárosult emberiség a magasb műveltség kezdetét évezredek óta megjelölé Európában, az olajfa (*Olea Europaea* L.), a sokszor megénekelt nagybecsű növény. Az ismeretes hellén hitrege szerint Minerva istennő ülteté legelőször athenaei templomába, honnan aztán Attikában s majd a távolabb Görögön és gyarmatain elterjedett. Déleuropa $44\frac{1}{4}$ — 36° északi szélesség közt a tulajdonképp hona ezen rendkívül hasznos fa művelésének; mert 14 — 19° C. fok hőmérsék kell, hogy tenyészessen, s élete főképp a tél szigorúságától van föltétezve. Azon tartományokban, hol a téli közép hőmérsék $5,5^{\circ}$ alól van, az olajfa védelem nélkül nem tenyész; az pedig nagy ültetvényekben nem alkalmazható.

Miként Ceres és Bakhos, Minerva is jól megtudá választani a földet, mely az égaly mellett legnagyobb befolyással van valamely növény tenyészésére; mert az olajfát kiválólag Attikába ülteté, hol a száraz, kövecses földön különösen jól tenyész, míg a kövér és vizenyős lapály menynyiségre ugyan sok, de rossz minőségű gyümölcsöket nevel. Az olajfa nagysága a faj szerint különböző; a közönséges legnagyobbra (30 l. magasra és 2—3 l. átmérőre) nő; sőt egynek Magliano mellett Toscanában 33 láb a kerülete. Az olajfa tizenötödik évében kezd teremni, gyümölcse pedig October és December közt érik.

Az olajbogyó éppen az délen, mi a pityóka északon; a bészózott bogyó nagyon tápláló eledel, a belőle sajtolt és vízzel föleresztett olajat pedig zsir gyanánt és egyszersemind világításra használják.

Mentől érettebb a bogyó, annál több, tartósabb és jobb izü olajat (faolaj) ad; a legfinomabb, ugynevezett szűrolajat, azonban az éréskor közellévő rögtön kisajtolt bogyókból készitik. Ennek színe zöld, kellemes édességű s néhány fokkal a R. 0° felett már megalszik, mert sok stearint tartalmaz.

Az olajat Europa majd minden déli tartományaiban egy falka étel készítéséhez használják, miért már a régiéknél is nagyobb becsben volt mint a vaj, melyet inkább gyógyszerekre fordítottak. — Hogy a vízre öntött olaj a hullámzó viharos tengert valamenynyire lecsillapítja, már a régiéknél is ismeretes volt; sőt még most is valahányszor a halászók, buvárok és matrozok a görög partokon tengeri rák, sepia, kagyló vagy szivacs vadászatra kiszállnak, egy edény olajat is visznek magokkal. Ebből egy pár kalánnal a tengerbe hánynak, mely azon a ponton néhány másodperczig azonnal lesimul, úgy hogy néhány öl mélységre a feneken mindent tisztában láthatni. S már azon oknál fogva, hogy az olaj még a nyugtalan tengert is lecsendesíti, választák a régiéknél az olajat a nyugalom és béke jelképének.

De szintoly helyesen vehetnők a türelem, és a méltatlansággal s háládatlansággal mit sem gondoló jótétel jelvének is; mert a pásztorok a vad olajfának (a nemesített faj ősapjának) rövid odvas és olajdús törzseit sokszor úgy elégetik, hogy alig marad 3 hüvelyknyi fa a kéreggel; s a béke fája mind e mellett is kizöldül, virágozik s oly gazdagon terem, mintha soha sem bántották volna... A Minerva akropolisi olajfája is kihajtott volt a gyujtogatás után, melylyel a persák a templommal együtt leégették... Ki azonban azt hinné, hogy valami különös kellemes hatással bírhat egy olajfaliget az emberre, nagyon csalódik; a szürke bütykös törzsek, a halványzöld, nedvtelen merev lombok éppen nem képesek földerítő bényomással lenni; úgy hogy a mi füzeink — melyeket egyébként legtöbbször hasonlítanak az olajfához — még derültebb arcczal fogadnak.

Az olajfák rendkívül hosszú életűek, és roppant vastagságra növekednek; például szokták erre azon nyolcz órási olajfát felhozni, melyek a jerusalemi olajfák hegyén tán még Krisztus korából valók. Végre megjegyezhetjük, hogy az újvilágnak (Amérika) Europa ajándékozta az

olajfát, mely ott igen jól tenyész. Vajha ezen hasznos fának adománya mindig megfelelné hajdani jelképi jelentésének!

T Á R C Z A.

A JÓL KITANOLT PAPAGÁJ.

Nem régiben a Victoria angol királyné szívesége sajátságos próbára volt téve. Egy bristoli angol egy csodaszép papagájt kapva sok időt fordított tanítására s drága kalitkában a királynénak küldte ajándékol. Az új udvaronczat megpillantva sok csillagos dáma lett féltékeny. De Pol (rendes angol neve a papagájnak) a nagy fénytől megvakitva szinte elvesztette emlékezőtehetségét. Egy dáma már az alsóház elnökéhez kezdte hasonlítani, a kit beszélőnek neveznek, pedig örökké hallgat. A királyné is oda akará hagyni a bárgyu madarat, midőn ez a legtisztább angol nyelven kiáltani kezd: „Ha 20 font sterlinget nem küld értem, visszazamegyek.“ A királyné nevetett az ötleten s megtudakozva a madár küldőjét, a kivánt összeget el is küldötte, Pol pedig legkedvencebb madara lön. —

* * *

Miđőn az europaiak valamely addig ismeretlen tartományt elfoglaltak és birtokukba vettek: tehát elsők, mit alapítottak, ezek: az angol egy fellegrát — a hollandus egy kereskedő házat — az olasz egy templomot — a spanyol egy klastromot — a német egy vendéglőházat — a francia egy tánczteremet.

VASÁRNAPI UJSÁG: új folyam.

Lapunk 1848. év második felére régi szellemében, de új és bővített alakban jelenend meg. Szelleméről mit mondjunk, mit olvasói 14 év óta ne tudnának? Ismételjük-é, hogy az a jogos szabadság szelleme volt? Nem; hiszen becsületességét csak az bizonygatja, kinek bel oka van azt hinni, hogy kétkedik valaki benne.

Csak azon környültre vagyunk bátrak figyelmeztetni, hogy a Vasárnapi Ujság 1834-ben, szabadságerzetünk újjá születése időpontjában született s születésével nyert jellemét a legnehezebb környületek közt is meg tudta tartani.

Egy féltékeny kormány kezelte censura nyűgében s veres ónja irtó hatalma alatt is, midőn a „ridendo dicere verum“ (tréfába mondani az igazat) paizsa volt az egyetlen egy védfegyver mi alá búhatott, nem szűnt meg, elveit a kül és bel események tanúságai által terjeszteni.

Nyilvános, és így a közvélemény ellenörködése alatt részrehajlatlan és megvesztegethetlen igazságkiszolgáltatás.

A sötétben bujkálni szerető, és már csak ezért inkább vagy kevésbé gaz és minden esetre gyanus tettek leleplezése; a rossz és veszélyes vélemények czáfolása, a helyesek terjesztése a szabad sajtó útján.

Minden önkény és hatalommal visszaélés elleni tiltakozás; de másfelől egy néphozta törvényeket végrehajtó felelős kormány rendeletei szigorú teljesítésének szorgalmazása.

A csupán helybeli érdekeknek, csupán helybeli hatóságok általi kezelése és szabályozása.

Szellemi és anyagi erőknél egy nagy dicső haza fennállására s boldogítására központosítása.

Ezek az irányok, melyeket a Vasárnapi Ujság szeme elől soha sem fog elveszteni.

Lássuk már alakját.

Most midőn a haza, az Unio által szélyesedett és szilárdult nagy haza dolgaiban minden honpolgárnak kisebb nagyobb részt kell venni, ezen dolgok folyamáról mindenkinek értesülni is szükséges.

Ezen értesülés nagyobb terjedelmet kíván, mint a melyet lapunk eddigi alakja megengedett.

Ennél fogva a Vasárnapi Ujság ezentul hetenként kétszer, kisebb de tiszta betűkkel és így sokkal tartalmasabban fog megjelenni.

Minden fél héten két féltvből álland, melyek közül egyik csupa politikai tartalom leendő.

Ez a fél év hazánk ügyei folyamáról értesít, olykor kívánatokat, téendőket sorol elé, olykor tetteket és véleményeket rostálend, irányokat tűz ki, javaslatokat tervez és terjeszt, hazai és külföldi eseményeket beszél elé.

A másik féltv

„IPAR-ÉS TERMÉSZETBARÁT“

cím alatt a ermétszet csodáit, földgömbünk és

tartományai nevezetességeit ismerteti, gazdasági, házi és gyári ipari útasításokat adand.

Lapunk ezen második felére Berde Áron tanár, a „Természetbarát“ eddigi szerkesztője, eme lapja megszüntetésével egész erejét fordítandja és az által a Természetbarát eddigi kedvelői mindent a mit abban találtak lapunkban fogják nyerni.

Miszerint a V. Ujság előfizetői minden héten egy egész év politikai lapot és egy egész év Ipar- és Természetbarátot kapnak.

Azon leszünk, hogy eredeti közleményeinken kívül, azok, kiknek sok más lapot jártatni móduk nincs, az ezekben foglalt érdekes és fontos dolgokról, főképp magyar lapokból röviden értesüljenek.

Mivelten és értelmesen, világosan és tartalmasan: ezek lesznek előadási modorunk vezérelvei.

Félévi előfizetés lapunkra 4 % négy pengő forint, postán, borítékban küldve.

A kik a csupa politikai tartalom Vasárnapi Ujságot akarják jártatni, azoknak 3 p. forintért adhatjuk, hetenként kétszer.

A kik pedig csupán az Ipar- és Természetbarátra akarnának előfizetni 1 ft. 20 krért fogják kapni, hetenként egyszer.

Azon t. jóakaróink, kik vagy az első félév elején, vagy későbbre is a második félévi Vas. Ujságra vagy Természetbarátra előre fizettek, sziveskedjenek a feljebb kitett feltételeket teljesíteni; ellenkező esetben pedig pénzüket hiteles úton alólírtak akármelyikénél visszavétethetik.

Hirdetéseket a más lapokban is szokott díjjal elfogadunk.

Előre fizethetni minden postahivataloknál. Ezekon kívül a következő ügybarátokat kérjük előfizetések elfogadására:

Enyeden Vajda Dániel, *Déván* Sükösd Sámuel, *Szebenben* Péchi János, *Brassóban* Pávai Vajna János, *S. Sz. Györggön* Haurik József, *K. Vásárhelyen* Kovács Dániel, *Csikban* Szörcei Imre, *Udrarhelyt* Szabó György, *Udrarhelyszéken* Gálfi Mihály, *M. Vásárhelyen* Moos István és Dobolyi Sándor, *Déesen* Megyes Lajos, *Zilahon* Sámi László, *Sz. Somlyón* Dr. Bereczki Károly, *Abrudbányán* Rákosi István, *Küküllőmegyében* domboi lelkész Nagy József, *Debreczenben* Szabó János és Lugossy József, *Pesten* Vahot Imre polgártársainkot. Kolozsvár, Majus 30-án 1848.

Brassai Samu és Berde Aron tanárok és felelős szerkesztők.